Utlåtande GrUU 5/2026 rd– RP 72/2025 rd

Grundlagsutskottet

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor

Till försvarsutskottet

INLEDNING

Remiss

Regeringens proposition till riksdagen med förslag till lagar om ändring av värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor (RP 72/2025 rd): Ärendet har remitterats till grundlagsutskottet för utlåtande till försvarsutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört
- regeringssekreterare Satu Ylikorpi, försvarsministeriet
- professor Olli Mäenpää.

Skriftligt yttrande har lämnats av
- Ålands landskapsregering
- juris licentiat Sten Palmgren.

PROPOSITIONEN

Regeringen föreslår att värnpliktslagen och lagen om frivillig militärtjänst för kvinnor ändras.

De föreslagna lagarna avses träda i kraft hösten 2025.

I propositionen ingår ett avsnitt om lagförslagens förhållande till grundlagen samt lagstiftningsordningen. Regeringen anser att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning. Regeringen anser det dock önskvärt att grundlagsutskottet lämnar utlåtande i ärendet.

Godkänts
3.4

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Utgångspunkter för bedömningen

(1) Regeringen föreslår att värnpliktslagen ändras så att den föreskriver om rätt för män med åländsk hembygdsrätt att ansöka om upphävande av befrielse från värnplikt. För det första föreslås det i propositionen att bestämmelsen om tillämpningsområde ändras så att rätten för ålänningar att frivilligt ansöka om att fullgöra tjänstgöring enligt värnpliktslagen tas in i värnpliktslagen. För det andra föreslås det att det till lagen fogas ett nytt kapitel, som innehåller bestämmelser om förfarandet vid ansökan om upphävande av befrielse och om rättsverkningarna av upphävandet. Dessutom föreslås ändringar i bestämmelserna om ändringssökande.

(2) Enligt 127 § 1 mom. i Finlands grundlag är varje finsk medborgare skyldig att delta i fosterlandets försvar eller att bistå försvaret på det sätt som bestäms i lag. Bestämmelsen fastställer försvaret som en grundlagsenlig skyldighet för varje finsk medborgare. Den innebär också ett bemyndigande att genom lag bestämma om finska medborgares skyldighet att delta i eller bistå försvaret (GrUU 9/2007 rd, se även GrUU 18/1995 rd, GrUU 9/1996 rd).

(3) I 12 § i självstyrelselagen för Åland finns en specialbestämmelse om fullgörande av värnplikt för ålänningar. Enligt 12 § i självstyrelselagen har den som har hembygdsrätt rätt att i stället för att fullgöra värnplikt tjänstgöra på motsvarande sätt vid lots- och fyrinrättningen eller i någon annan civilförvaltning. I propositionen (s. 11) framförs det att den befrielse från värnplikt som gäller ålänningar inte följer av internationella förpliktelser som är bindande för Finland.

(4) Grundlagsutskottet noterar att både den första och den andra självstyrelselagen innehöll en uttrycklig bestämmelse om rätten för en person med åländsk hembygdsrätt att fullgöra frivillig militärtjänst. I den gällande självstyrelselagen från 1991 ingår dock ingen sådan bestämmelse. Bestämmelsen om frivillig militärtjänst ingick både i Ålandskommitténs betänkande (KB 1987:31) och i Ålandsarbetsgruppens betänkande (Justitieministeriets lagberedningsavdelnings publikation 7/1989) som utarbetats på grundval av betänkandet. I regeringens proposition med förslag till självstyrelselag (RP 73/1990 rd) finns dock ingen motsvarande bestämmelse. I propositionen motiveras inte att bestämmelsen har utelämnats, och enligt motiveringen var det inte avsett att bestämmelsens innehåll skulle ändras.

Upphävande av befrielse från värnplikt

(5) Det föreslås att det till värnpliktslagen fogas ett nytt 7 a kap., som innehåller bestämmelser om rätten för män med åländsk hembygdsrätt att ansöka om upphävande av befrielse från värnplikt. I kapitlet föreslås bestämmelser om giltighetstiden för bestämmelserna i kapitlet, om upphävande av befrielse och ansökan om upphävande, om förutsättningarna för att godkännas som värnpliktig, om beslut om ansökan och om beslutets rättsverkningar.

(6) Landskapet Åland har enligt 120 § i grundlagen självstyrelse enligt vad som särskilt bestäms i självstyrelselagen för Åland. Angående lagstiftningsordningen för självstyrelselagen för Åland gäller enligt 75 § i grundlagen det som särskilt bestäms i dessa lagar. Enligt 69 § i självstyrelselagen kan självstyrelselagen ändras, upphävas eller avvikelser från den göras endast

genom överensstämmande beslut av riksdagen och lagtinget. I riksdagen ska beslutet fattas i den ordning som gäller vid ändring eller upphävande av grundlag och i lagtinget med en majoritet om minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

(7) Grundlagsutskottet har av hävd bedömt lagförslagens förhållande också till självstyrelselagen för Åland och lämnat utlåtanden om huruvida de ska behandlas i vanlig lagstiftningsordning eller i den ordning som föreskrivs i 69 § (och 59 §) i självstyrelselagen för Åland. Självstyrelselagen för Åland är jämförbar med grundlagen också med hänsyn till den uppgift som grundlagsutskottet har enligt 74 § i grundlagen (se t.ex. GrUU 36/2001 rd).

(8) Grundlagsutskottet konstaterar därför för tydlighetens skull att det inte är möjligt att genom en rikslag — såsom värnpliktslagen — föreskriva om upphävande av den befrielse som föreskrivs i självstyrelselagen. Försvarsutskottet bör språkligt ändra den föreslagna regleringen så att lagen föreskriver om möjlighet att ansöka om att få fullgöra värnplikt enligt värnpliktslagen i stället för om möjlighet att ansöka om upphävande av den befrielse som anges i 12 § 2 mom. i självstyrelselagen. Det är en förutsättning för att lagförslaget ska kunna behandlas i vanlig lagstiftningsordning.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Grundlagsutskottet anför

> *att lagförslagen kan behandlas i vanlig lagstiftningsordning, men lagförslag 1 bara om utskottets konstitutionella anmärkningar om dess ordalydelse beaktas på behörigt sätt.*

Helsingfors 20.2.2026

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Heikki Vestman saml
medlem Petri Honkonen cent
medlem Hannu Hoskonen cent
medlem Atte Kaleva saml
medlem Teemu Keskisarja saf
medlem Kimmo Kiljunen sd
medlem Johannes Koskinen sd
medlem Jarmo Lindberg saml
medlem Mats Löfström sv
medlem Mira Nieminen saf
medlem Onni Rostila saf
medlem Henrik Vuornos saml
medlem Johannes Yrttiaho vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Johannes Heikkonen.